

Avsiktsförklaring: Tornedalens Folkhögskola - Ett nationellt utbildningscentrum för tornedalingar, kväner och lantalaiset

Tornedalens Folkhögskola är idag en av Sveriges 154 folkhögskolor. Skolan bedrivs som en stiftelse med fem huvudmän: Svenska Tornedalingars Riksförbund - torniolaaksolaiset (STR-T), Meän Akateemi - Academia tornedaliensis, Företagarna Övertorneå, Länsstyrelsen i Norrbottens län samt Övertorneå kommun.

Folkhögskolan grundades 1899 som en del i den assimileringspolitik som staten och kyrkan bedrev mot den meänkielitalande befolkningen under 1800- och 1900-talen. Assimileringspolitikens konsekvenser - osynliggörande, förlust av språk, kultur och identitet samt en skam- och tystnadskultur - har präglat generationer av tornedalingar, kväner och lantalaiset fram till idag.

Med tiden kom Tornedalens folkhögskola att spela en avgörande roll för det språkliga och kulturella uppvaknandet inom minoriteten. Skolan öppnade tidigt för konferenser och kulturmöten och blev platsen där STR-T formellt bildades 1981. Skolan har också tagit initiativ till pionjärinsatser inom utbildning i meänkieli och stärkt sin profil som centrum för tornedalsk folkbildning.

I ett styrelseprotokoll daterat september 1984 formulerade STR-T en vision: att "skapa en tornedal-etnisk skola i likhet med samernas folkhögskola i Jokkmokk" - för att bevara och utveckla den traditionella kunskap och kultur som höll på att gå förlorad i Tornedalen.

Tiden var dock inte mogen. Det skulle dröja fram till millennieskiftet innan meänkieli erkändes som nationellt minoritetsspråk och fram till 2023 innan slutbetänkandet från Sannings- och försoningskommissionen, *Som om vi aldrig funnits- exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset* (SOU 2023:68), blottlade de djupgående konsekvenser statens assimileringspolitik haft för den meänkielitalande befolkningen.

Kommissionens tre volymer innehåller både bakåt- och framåtblickande perspektiv. Den föreslår insatser som bidrar till upprättelse och försoning, men riktar också tydliga uppmaningar till aktörer med ansvar för det som skett. Med stöd i kommissionens slutsatser och förslag har Tornedalens folkhögskola valt att förverkliga den mer än fyrtio år gamla visionen om att etablera ett tornedalskt utbildningscentrum - och därigenom höja sin ambition som utbildningsaktör på Nordkalotten.

De behov kommissionen identifierat rör språkfrämjande insatser, utveckling av kursverksamhet, skapande av digitala och fysiska mötesplatser samt stärkta möjligheter att lära sig meänkieli och traditionella näringar.

I kölvattnet av kommissionens arbete har intresset för kunskap om tornedalingar, kväner och lantalaiset ökat kraftigt. Förfrågningar om utbildningar och kurser kommer nu från myndigheter, regioner, kommuner, organisationer och enskilda i Sverige och på Nordkalotten.

Tiden är mogen att inrätta ett nationellt utbildningscentrum för tornedalingar, kväner och lantalaiset - för försoning och framtidstro.

Vi vill:

Etablera ett nationellt utbildningscentrum

Vår målsättning är att Tornedalens folkhögskola ska bli ett nationellt utbildningscentrum för tornedalingar, kväner och lantalaiset - i likhet med Samernas utbildningscentrum, *Samij åhpadusguovdasj*, i Jokkmokk.

Centret ska bli en självklar arena för alla som vill utveckla sin kunskap och kompetens inom språk, historia, hantverk och kultur kopplat till minoriteten. Det ska tillgodose utbildningsbehov för hela Sverige och välkomna både minoritetsmedlemmar och allmänhet

Centret ska bidra till att bevara, förmedla och vidareutveckla traditionell kunskap och kompetens till gagn för Sverige och Nordkalotten. Långsiktigt ska det höja statusen för språk, kultur och kunskap bland tornedalingar, kväner och lantalaiset - och ersätta kollektiv skam, okunskap och osynliggörande med stolthet, kompetens och framtidstro.

Folkhögskolan har inlett arbetet med centrumbildningen genom att säkra medel för en förstudie från Stiftelsen Norrbottens läns arbetsstugor. Baserat på förstudien avser skolan därefter att ansöka om ett regeringsuppdrag för att bedriva utbildningscentret. Förstudien omfattar även framtagandet av en långsiktig finansieringsplan. Verksamheten planeras omfatta tre huvudområden: *språk, traditionella hantverk och kultur, samt historia och samhälle.*

Stärka språket meänkieli

Vi vill stärka kompetensen i meänkieli och få fler att tala språket Tornedalens folkhögskola var en av de första att erbjuda undervisning i meänkieli och bedriver fortsatt kurser i egen regi.

Assimileringspolitiken har gjort att många föräldrar inte fört språket vidare till sina barn. Utbildningsinsatser i meänkieli är därför avgörande för att återta och bevara språket. Genom utbildningscentret vill vi utvidga kursutbudet och bidra till språkutvecklingen.

Utveckla traditionella hantverk och kultur

Vi vill bredda vårt utbildningsutbud inom traditionella hantverk och kultur med koppling till tornedalingar, kväner och lantalaiset. Skolan erbjuder redan kurser i traditionell matförädling och planerar att utveckla utbildningar inom exempelvis allmogemåleri, båtbyggeri samt hård-och mjukslöjd.

Arbetet omfattar även kartläggning och dokumentation av hantverk, i samverkan med aktiva kulturbärare. Genom utbildning förs kunskaperna vidare, och genom att synliggöra traditionella hantverk stärker vi Tornedalen som varumärke -till gagn för det lokala näringslivet och besöksnäringen.

Sprida kunskap om historia och samhälle

Vi vill öka kunskapen om hur tornedalingar, kväner och lantalaiset har format -och formats av -historien. Statliga undersökningar visar att tornedalingar är den nationella

minoritet som svenska folket vet minst om. Assimileringen har också gjort att berättelser och historia ofta inte förts vidare mellan generationer.

Tornedalens folkhögskola erbjuder redan kursen "Tornedalen i historia och nutid". Genom ett utökat kursutbud vill vi bidra till att öka kunskapen om minoritetens historia, samtid och betydelse för Sverige och Nordkalotten.

Samverka, utveckla och synliggöra

Etableringen av ett utbildningscentrum ska ske i respektfull och öppen samverkan med aktörer i Sverige och på Nordkalotten. Vi för redan dialog med intresseorganisationer för tornedalingar, kväner och lantalaiset, kommuner i förvaltningsområdet för meänkieli, statliga myndigheter samt institutioner för högre utbildning och forskning. Tornedalens folkhögskola har exempelvis ett samverkansavtal med Luleå tekniska universitet för att stärka forskning och undervisning om Tornedalen och Sveriges arktiska område.

Vi vill fördjupa dessa samarbeten och knyta kontakter med utbildningsinstitutioner för minoriteter och urfolk i Sverige, Norge och Finland -för att främja en transnationell utveckling av utbildning och näringsliv grundad i Nordkalottens språkliga och kulturella mångfald.

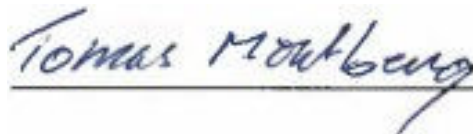
Med etableringen av ett nationellt utbildningscentrum för tornedalingar, kväner och lantalaiset vill vi synliggöra de meänkielitalande, bidra till försoningsprocessen och skapa framtidstro. Genom kunskapsinsamling och undervisning i språk, historia och traditionella hantverk vill utbildningscentret bli ett självklart kunskapsnav -för tornedalingar, kväner och lantalaiset själva, såväl som för alla som vill lära känna dem.

För Tornedalens folkhögskola

Rektor, Johan Taavo

Ordförande, Tomas Mörtberg

Följande aktörer stöder Tornedalens folkhögskolas avsiktsförklaring

Svenska Tornedalingars Riksförbund - Tornionlaaksolaiset

Met Nuoret

Riksförbundet Meänmaa Tornionlaakso/Tornedalen

Tornedalsteatern

Luleå Tekniska Universitet

Övertorneå kommun

Umeå universitet

Pajala kommun
Region Norrbotten
Gällivare kommun
Umeå kommun
Kiruna kommun
Luleå kommun
Haparanda stad
Oulun yliopisto
Tornedalsrådet / Tornionlaakson neuvosto